

nøglehullet

NR. 3 1994

TIL LOKAL-
HISTORIEN

NYT FRA LOKALHISTORISK ARKIV & FORENING I ALLERØD KOMMUNE

Sammen med en del andre spændende fotos har arkivet modtaget dette private postkort fra 1917: Det nuværende Gl. Lyngvej 5 på hjørnet af Wolthersvej i Lillerød var dengang beboet af fiskehandler Schmidt. Tidligere var der henholdsvis smugkro og høkerbutik. Huset har fået lukket facadens døre - men er ellers til at genkende.

PROGRAMMET:

MANDAG den 31. OKTOBER kl. 19.30 på HOVEDBIBLIOTEKET:

SKOVEN OG DEN NORDSJÆLLANDSKE BONDES LANDSKAB CA. 1200-1800.

Forskningstipendiat, dr.phil. BO FRITZBØGER fortæller om skovens helt afgørende rolle for produktion og dagligliv i det danske landbo-samfund. Fremskaffelse af tømmer, brændsel, materialer til gærder, vogntømmer, husgeråd samt olden til svinene var uløseligt knyttet til forekomsten af skov. Og ydermere indeholdt skoven ofte de bedste muligheder for kreaturgræsning og høslæt. Der var derfor stor forskel på landsbyer med og uden skov, og den skovreduktion, som med vekslende hast og omfang prægede periodens landskabsudvikling, fik derfor afgørende indflydelse på landbrugets generelle vilkår. Forud for de direkte følger af skovødelæggelse og træmangel gik allerede fra 1400-tallet dybtgående indgreb i bøndernes skovrettigheder. Bondestandens adgang til skovens rigdomme blev stadig mere beskåret, og Fredskovsforordningen 1805 afsondrede endegyldigt skoven fra bondelandet. Man kan også betragte forordningen som en iøjnefaldende afrunding på en langvarig kamp om "retten til skoven."

TORSDAG den 17. NOVEMBER kl. 19,30 på HOVEDBIBLIOTEKET:

KURVEMAGERNE I LILLERØD.

I henved trekvartårhundrede blev der produceret spånkurve i Lillerød. PER-OLOF JOHANSSON fortæller den spændende historie om sin families virksomhed på Tokkekøvej, hvor man fordanskede den traditionelle svenske spånkurv - en smuk brugsting i vores hverdag - inden plasticvarer og indkøbsposer overtog også dette håndværk.

Sept. 1994 ISSN 0905-4146

AFTEN-ÅBENT I ARKIVET 1994-1995

- efter aftale:		1995:	
		Januar	onsdag d.4. torsdag d.5.
1994:			
Oktober	onsdag d.5. torsdag d.6.	Februar	onsdag d.1. torsdag d.2.
November	onsdag d.2. torsdag d.3.	Marts	onsdag d.1. torsdag d.2.
December	onsdag d.7. torsdag d.8.	April	onsdag d.5. torsdag d.6.

Efter aftale med arkivlederen holder Lokalhistorisk Arkiv åbent ovennævnte aftener fra kl. 19.30. Husk at aftale AFTEN-ÅBENT senest TIRSDAGEN FØR, INDEN KL.13.00.

UPS !

Som flere har bemærket var sidste nr. af Nøghullet fejlagtigt nummeret som nr. 3/1994.

Det skulle egentlig være nr. 2/1994, så nærværende nummer er det "rigtige" nr. 3.

Lokalhistorisk Arkiv har til huse på Frederiksborgvej 59, Lillerød, 3450 Allerød. Arkivet har åbent hver tirsdag kl. 9.00 - 13.00 samt første onsdag/torsdag i månederne oktober til maj efter aftale med arkivleder Birthe Skovholm på telefon 48 17 08 91.

Henvendelse kan også ske til:

Ole Høegh Post (formand) tlf. 48 17 53 26
Wolthersvej 6, Lillerød, 3450 Allerød

Karen Andersen (sekretær) tlf. 48 17 51 73
Cedervangen 32, Lillerød, 3450 Allerød

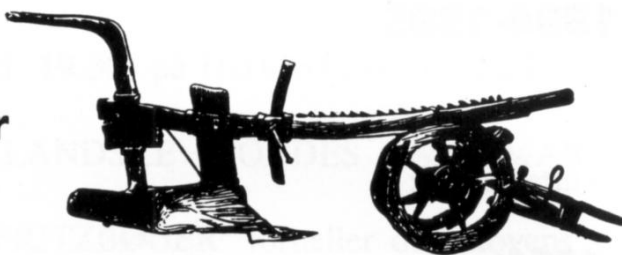
"Nøglehullet" er medlemsblad for Lokalhistorisk Arkiv og Forening i Allerød Kommune. Redaktion: Birthe Skovholm og Ole Høegh Post. Layout og tegninger: Ole Høegh Post, tryk: Preben Jensen. 350 ekspl.

LILLERØD I 1700-TALLET

Brudstykker til et mønster

Når man beskæftiger sig med en historisk periode, finder man altid en del interessante ting, som man ikke direkte kan bruge i sit arbejde, men som man heller ikke kan lade ligge, fordi de er spændende og taler til ens fantasi. Jeg har samlet en del af den slags oplysninger fra Lillerød i 1700-tallet, som kan belyse dele af livet dengang.

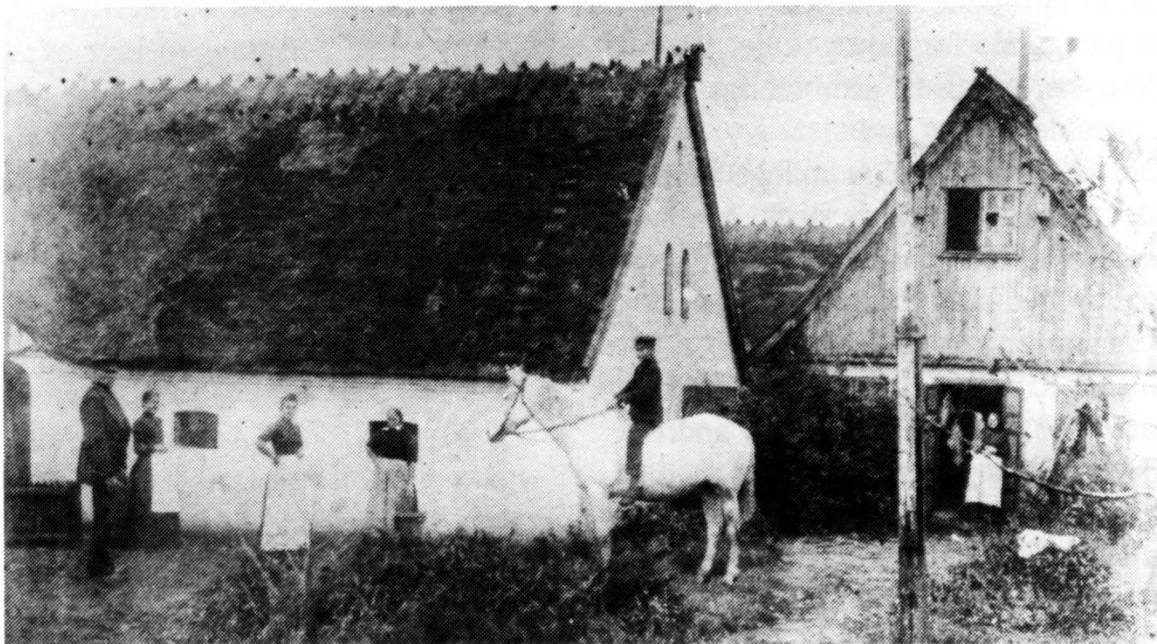
Lillerød var en lille by i 1700-tallet. Der var de "fine", de otte gårdmænd, og så var der husmændene, dvs. folk, der boede i et hus, ofte med en lille jordlod. Deres tal er ikke stort, da husbyggeriet først tager fart henimod slutningen af århundredet, men de kendte husnavne er der allerede: Borups Huse, Lillerød Vangehus, Bassens Hus/-Bassehus og Røde-Port Hus. Til husmandsgruppen hørte også håndværkerne: smeden, bødkeren, flere pottemagere og vævere. En af væverne, Isaac Jensen, må have haft ambitioner eller været en krakiler. Gennem flere år klager han til myndighederne, i dette tilfælde via amtet til Rentekammeret (datidens finansministerium) over skellet mellem sin og fogdens del af kirkejorden. Til sidst i 1760 bestemmer Rentekammeret, at en ny opmåling kan finde sted. Hans

kone fylder også godt i landskabet. Hun bærer mange gårdmandsbørn til dåben så ægteparret må have skabt sig en position og haft rimelige indtægter. Som støtte for denne antagelse kan være, at Isaac Jensen i 1751 har flere ungsvin og grise på olden end bønderne med undtagelse af fogeden Niels Mikkelsen.

Det er sikkert ikke uforståeligt, at når man gang på gang støder på en mand som Isaac Jensen, synes man næsten, at man møder en bekendt. Dog er overleveringen sådan, at de fleste af "mine bekendte" hører til blandt de såkaldte fine.

Der er Niels Mikkelsen. Han fæstede Kirkehavegaard fra 1723 til sin død i 1751. Han var født i Lillerød og hørte således til blandt de mest ansete mænd. Han må også have haft forstand på penge. Ved en auktion først på året 1734 fæster han kongens korntiende for Lillerød Sogn for årene 1734-1736. Det betyder, at han hvert år - 14 dage efter at kapitelstaksten (kornprisen) er sat - betaler kongen den sum, som sognet skal yde. Derefter må han selv ud og skrabe pengene sammen i Lillerød. Det må have

Toftehavegård før århundredeskiftet

fungeret godt, da han fæster korn-tiende igen for årene 1740-1742. Det er meget usædvanligt, at én bonde kan klare så meget alene her i Lillerød. F.eks. havde købmand Abel fra Hillerød fæste på korn-tiende 1737-1739, og det var det almindelige, at købmænd, godsejere eller lignende fæstede tiende.

Niels Mikkelsen svarer i nogen grad til vor tids opfattelse af bønderne før de store reformer i 1700-tallets afslutning. De var ikke alle undertrykte og levede i kummerlige kår. Men der er også bønder i Lillerød på denne tid, som ikke klarer sig godt. Det ser man bedst i Rytterdistriktets regnskaber, specielt skateregnskaberne, hvor det mest interessante i denne sammenhæng er restancelisterne.

For en moderne betragtning er det ganske forbavsende at se, hvor langmodige myndighederne har været

med skatterestancer. Det værste eksempel, jeg har truffet på, er Rasmus Olsen (senere Toftehave), som først i 1773 begyndte at betale af på en restance fra 1747. En af grundene til denne tålmodighed er vel, at det endnu kunne knibe med at få fæstere til gårdene, en anden, at bøndernes kontakt til Centralstyret, regimentskriveren, tager menneskelige hensyn og i mange tilfælde godtager amtet og Rentekammeret hans argumentation. Her ser man igen et eksempel på enevældens humane side.

Omkring 1770 begynder regimentskriveren (?) at føje kommentarer til restancelisterne om de enkelte restanters forhold. Ved at se Rytterdistriktet igennem er de almindelige kommentarer: "Har mange børn/er meget fattig og har mange børn og eventuel en syg kone.

Et par gange gøres der opmærksom

på, at en bonde også skal forsørge et par gamle forældre, så det har ikke været ganske almindeligt. Levealderen var lav.

Der er også i visse år mange kommentarer om gårdens drift. Man kan se, at omkring 1770 havde landbruget nogle vanskelige år. Kvægsygen var kommet igen. 1769 mister Kirkehavegaard sine 10 kreaturer. 1770 til 1772 rammes andre gårde af kvægsygen samtidig med, at kommentarerne fortæller om misvækst, værst i 1771. Oven i alt dette kommer der også hestesygge, så det har været meget svært for de karle, som overtog en gård i disse år (Prøvesten og Hvidesten fik nye ejere). Et lyspunkt i elendigheden var det, at myndighederne var meget hurtige med hjælptil køb af heste, hvis man mistede dem af hestesyggen. Det var i myndighedernes interesse; ellers kunne bedriften ikke passes og det samme gjaldt de kongelige rejser i distriktet.

Som modstykke til Niels Mikkelsen kan jeg nævne Anders Christensen (f. o. 1700), som i 1736 fik fæste på en 1/2 gård i Lillerød, Borupgård. Den lå dengang nabo til Kirkehavegård. Han har gården til 1772, da han bliver fradømt den. Anders Christensen må have været en respekteret mand, skulle man tro, da han bliver udnævnt til underfoged. Han optræder ofte som forlover og som fadder. Om hans personlige forhold ved vi, at hans 1. kone dør i 1764. Året efter gifter han sig med en velhavende enke

med to mindreårige børn. Enken fik 115 rdl. i skiftet efter sin første mand. Hvordan det gik med hendes penge, ved vi ikke, men vi ved at hun døde året efter. Dette var jo et ret almindeligt livsforløb. Skal vi forstå, hvorfor han blev fradømt sin gård, må vi gå til restancelisterne.

De viser, at den rare mand altid er bagefter med sine skattebetalinger. Selvfølgelig kan vi ikke vide, om det er et princip hos ham, men det mest rimelige - i betragtning af hans stilling - er nok, at han ikke var en særlig dygtig landmand.

I 1769 roder han sig ind i lidt ulovlig skovhugst sammen med naboen fra Kirkehavegaard, som er byens foged! Måske var ulovlig skovhugst almindelig, så de bare var uheldige og blev pågrebet.

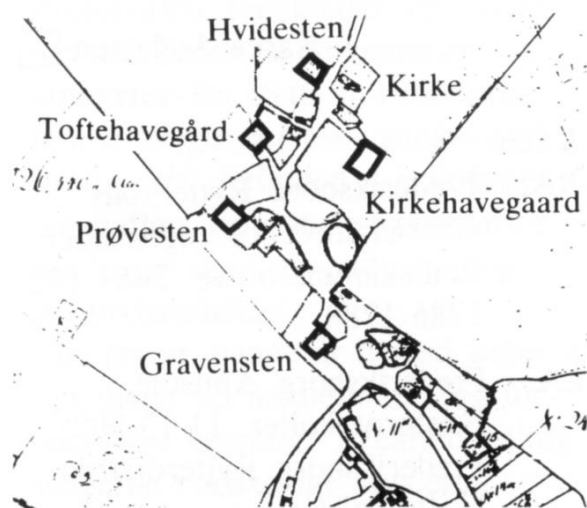
De får tilsammen en bøde på godt 7 rdl., men fik bøden eftergivet i 1770, da deres to gårde nedbrændte den 16. marts.

Rentekammeret giver selvfølgelig hurtig hjælp til opbygning af gårde og til anskaffelse af heste. Men

den offentlige sparekniv er der, gårdene skal bygges med færre fag end de tidligere havde. Samtidig bliver de fritaget for skatter til udgangen af 1771.

I korrespondancen om hjælpen giver Rentekammeret udtryk for, at Anders Christensen er en gammel mand, 68 år, som lige er blevet enkemand, så derfor synes Rentekammeret, at der skal indsættes en ny og energisk fæster, som kan magte opbygningen af gården. Det viser sig imidlertid, at regimentskriveren allerede har forbarmet sig over Anders Christensen og giver ham korn m.m. til fodring og føde og ladet hans marker pløje og tilså. Måske viser det bare praktiske sans, så fik man høst på jorden i 1770. Men intet hjælper.

I 1772 er det ganske klart, at Anders Christensen ikke kan klare gårdens opbygning og drift, så han bliver fradømt gården. En kedelig afslutning på et langt liv, hvor han kunne have skaffet sig selv en pæ-

Lillerød i 1850'erne med de fem tilbageblevne gårde efter udflytningen.

neret retræte ved at afstå gården.

Foruden Anders Christensen er der tre andre bønder i Lillerød, som oftest er i restance, mens de fire resterende klarer skatterne. Da husenes fæster også erklæres fattige og ikke kan klare den årlige husleje som er fra 1 til 3 rdl., må kronens indtægter være faldende i disse år omkring 1770.

Læser man fæstebreve fra disse år, er beskrivelsen af gårdens tilstand ligeså trist. De beskrives oftest som værende i mådelig stand, eller værre slet stand. Det er sjældent, at noget beskrives som værende i god stand. Stort bedre står det ikke til med ejerne, hvis fæstebrevene taler sandt. De betegnes alle som gamle og skrøbelige og en enkelt som meget fattig. De mænd, der overtager fæstegårdene, er alle unge eller yngre. Det er måske en af forklaringerne på, at Lillerøds bønder allerede i 1780/81 forlanger at få udstykket jorden og udflyttet gårdene.

Der er også noget om tidens moral i regnskaberne. Endnu i 1750'erne er der i hvert års regnskab et tykt læg med lejermålssager, dvs. seksuelt samliv uden for ægteskab. Pietismen var endnu stærk i 1750'erne, så man gjorde meget ud af brud på kristen moral. Jeg springer normalt disse læg over, da sagerne forekommer mig ret kedsommelige. Men en dag fandt jeg i anden sammenhæng et brev fra sognepræsten i Blovstrød/Lillerød (1755). Han meddelte amtmanden og Rentekam-

meret, at gårdmand Hans Jensen Lillerød nu havde stået med den spanske kappe (se tegning) ved kirkedøren tre søndage under gudstjenesten, hver gang to timer. Straffen overraskede mig, så jeg fandt forklaringen. Hans Jensen havde i 1753 fået et barn uden for ægteskab. Sagen kom for retten. Da han var en gift mand med kone og børn, blev han idømt dobbelt så stor en bøde som en ugift karl fik, nemlig 24 rdl. Pigen fik en bøde på 6 rdl., som hun ikke kunne betale. Hans Jensen erklærede også, at han ikke kunne betale. Til sammenligning: På denne tid var de årlige fæsteafgifter for en gård i Lillerød godt 4 rdl. Sagen vandrede videre og han blev idømt den tidligere nævnte ydmygende straf. I øvrigt kan man se, at ud for næsten alle de dømte i lejermålssager står tilføjet i marginen: "Kand ei betale, er fattig", så man har haft en masse arbejde uden at kunne gøre sig håb om at inddrive bøderne. Det må være gået op for myndighederne samtidig med at den strenge pietisme er vigende, for i slutningen af 1760'erne er lejermålsbøderne nedsat til ca. det halve. Og så havde jeg nær glemt endnu en ydmygelse, som hørte til børn uden for ægteskab. De to involverede måtte begge i 1753 efter barnets fødsel stå åbenbar skrift, dvs. at de i menighedens påhør måtte tilstå deres synd og fik syndsforladelse. Denne sidste "straf" forsvinder omtrent efter 1767.

Den spanske kappe bestod af en tønde med jernbånd omkring. Som straf skulle man bære den rundt i byen eller som her: stå ved kirkedøren iført kappen. På tønden sad en seddel, som fortalte, hvorfor man var blevet straffet.

For øvrigt tror jeg ikke bønderne tog disse lejermålssager særligt tungt. Når et såkaldt uægte barn blev døbt, blev de ofte båret af agtværdige bondekoner, men børnene havde det ikke godt i samfundet. Hans Jensen lever imidlertid videre i landsbyen og afstår sin gård til sin søn i 1770.

Karen Andersen

Kilder:

RA: Frederiksborg Ryttergods
District-Jordebogsregnskaber
Rentekammerbreve 2481.192
1786-1788

LA: Frederiksborg Amtstue,
Fæstprotokoller 11 13.902
Frederiksborg Rytterdistrikt-
Skifteregister
Lillerød Kirkebog 1739-1814

FRITZ HANSEN-KORET

"FH-koret blev stiftet den 26. marts 1942, med første sangøvelse på Lillerød Kro, hvor ca. 20 interesserede var fremmødt og blev stemmeprøvet af den nyantagne dirigent: organist Ejnar Engelbrecht.

De første sange der blev indøvet var: Du danske Mand

Stilhed

Hans Plovknøs

Vagabondens Vise."

Sådan står der på første side i Fritz Hansen-korets protokol og dagbog, som lige er blevet afleveret til Lokalhistorisk Arkiv.

Protokollen indeholder oplysninger om alle korets arrangementer og koncerter fra 1946 til 1960 samt hvilke sange, der blev sunget ved hver enkelt lejlighed. Ligeledes er der indført referater af generalforsamlinger samt sangudvalgs- og bestyrelsesmøder.

I de første mange år bestod koret af lige under 25 medlemmer, og foruden den ugentlige øveaften deltog sangerne i adskillige koncerter hvert år. Der var de årlige koncerter på Hvilehjemmet på Prins

I 1947 anskaffede man emblemer til korets medlemmer. Det var i sølv med noderne F og H på blå emaljebund. Da koret havde ti års jubilæum i 1952 fik seks sangere, der havde været med fra starten, et emblem med egeløv om.

Valdemars Allé, på Centralsygehuset i Hillerød, julekoncerter i Blovstrød og Lillerød kirker foruden sang ved begravelser, sølvbryllupper og runde fødselsdage. Som eksempel blev det i sæsonen 1948-49 til 16 arrangementer foruden en mikrofonprøve i Radiohuset. Selvom FH-koret var til endnu en mikrofonprøve i 1954, kom koret vist aldrig i radioen. Man kan nemlig i et referat fra oktober samme år læse: "Formanden oplyser, at der er kommet svar fra Statsradiofonien vedr. den den 21. f.m. afholdte mikrofonprøve. Det meddeles, at man vil høre koret igen om et år, da der bl.a. i intonationen gør sig store mangler gældende i øjeblikket".

FH-koret var ellers et godt synkende kor, der fik flotte anmeldelser og mange rosende ord i de lokale aviser. Særlig havde koret i mange år et rigtig godt samarbejde

Fritz Hansen-Koret ved 15 års jubilæet i 1957

med Birkerød Musikforenings orkester, og det blev til mange fælles koncerter, hvor der også deltog flere kendte operasangere som solister. FH-koret havde den samme dirigent, Ejnar Engelbrecht, i de første 13 år, og da han sagde fra i 1955 på grund af manglende tid, fik man hurtigt ansat komponisten Ib Nørholm som ny dirigent.

Under Nørholms ledelse indstude- rede koret flere store korværker f. eks. Fynsk Forår og Elverskud, der blev opført ved korets 15 års jubilæum i 1957 sammen med Lillerød Skoles børnekor, Birkerød Musikforenings orkester og tre solister. Af referaterne kan man se, at mødeprocenten til tider var lav, men en opsang på næste generalforsamling hjalp som regel.

I 1958 var en del gamle sangere

holdt op, men det lykkedes at skaffe nye medlemmer, så koret kunne fortsætte. Det varede imidlertid kun få år, før koret gik mere eller mindre i opløsning. Det sidste bestyrelsesmødereferat er fra august 1960, mens der findes regnskaber for sæsonen 1961-62.

I FH-bladet fra december 1963 kan man i referatet fra FH-klubbens generalforsamling læse følgende: "Tage Nielsen aflagde beretning for sangkoret. Det var ikke lyse perspektiver, som oprulledes, idet koret i øjeblikket står i stampe, selvom det dog ikke er nedlagt. Man arbejder stadig med at få det på fode igen." Desværre lykkedes redningsforsøget vist ikke, for i "Fortegnelse over klubber og udvalg" i FH-bladet fra juni 1964, er koret ikke med.

Fritz Hansen Koret med damer på rigtig gammel-daws skovtur.

Hvis nogen af vore læsere ligger inde med oplysninger og/eller materiale om FH-koret, er vi meget interesserede i at få dette eller låne det til affotografering. Det kunne især være sjovt at vide, hvornår Ib Nørholm holdt op, om der eventuelt kom en ny dirigent i stedet for ham, og hvornår koret endelig blev nedlagt.

Birthe Skovholm

Billedet her stammer fra Fritz Hansens fabrik ca. 1920-25. De ansatte er stillet op til fotografering, men vi kender kun navnene på de fire. Nr. 2 er Jepsen, nr. 11 er Valdemar Rasmussen, nr. 15 er Albin Christensen og nr. 19 er værkfører Mikkelsen. Vi vil meget gerne have oplysninger om flere navne, en præcis datering og endelig om der er en særlig anledning til, at billedet blev taget.

SKOLE FØR OG NU

I Blovstrød sognearkiv finder vi flere udkast til den skoleplan, der skal opfylde kravene i den første landsdækkende lov om en almueskole og indførelse af almindelig undervisningspligt i Danmark, Forordningen af 20. juli 1814. Før 1814 havde der kun været undervisningspligt i de såkaldte rytterdistrikter.

Sammen med disse udkast ligger Frederik IV's instruktion fra 1721 til "Befalingsmændene og Biscoperne under Sieland Fyen og Langeland Lolland og Falster Ribe og Aarhus." Denne instruktion indeholder "Hvad vi allernaadigst have fundet forgot at foranstalte angaaende Skolens Indretning udi Rytter-Districterne i Vort Rige Danmark." Instruktionen ligger der nok, fordi man i Blovstrød sogn havde en skole allerede før 1814, nemlig Rytterskolen i Sjælsmark. Det er helt tydeligt, at da man i 1838 skal udarbejde en skoleplan, der passer til den nye skolelov af 1814, trækker man den gamle forordning op af skuffen og retter den til og får den da også til sidst godkendt af det Kongelige Kancelli efter 3-4 brevvekslinger vedrørende lærernes aflønning.

A B C

Vi har gennemlæst Frederik IV's instruktion i lyset af den Lov om folkeskolen af 23. juni 1993, der trådte i kraft ved dette skoleårs begyndelse og naturligvis fundet mange forskelle, men også områder, hvor udviklingen nu endelig er kommet på højde med intentionerne fra 1721.

Mens man i dag vil udvikle børnenes kundskaber og færdigheder, gøre dem fortrolige med dansk og andre kulturer og forberede dem til et samfund med frihed og folkestyre, så anfører den pietistiske Frederik IV som sit mål, at børnene skal "oplyses i den saliggørende Guds Kundskab" og lære "hvormed de i sin Tid kunde tiene deres Konge og Fæderne Landet." For Frederik IV er undervisningens mål nået, når børnene "ere saaviit underviiste, at de kand tages til det Højværdige Altarets Sacramente."

I dag klages der i debatten om skolen over den fagtrængsel, der stjæler undervisningstiden fra den grundlæggende undervisning i f.eks. læs-

Tavle fra en rytterskole.

Først står på latin: "Denne skole og 240 lignende har jeg grundlagt i distrikter, der af mig er oprettet for til stadighed at underholde 12 rytterregimenter. 1721". Og derefter på dansk: "Halvtredsindstyve år Gud har du mig opholdet - at sygdom, krig og pest mig intet ondt har voldet. Thi yder jeg min tak og breder ud dit navn, og bygger skoler op, de fattige til gavn. Gud lad i dette værk din nådes fylde kende, lad denne min fundats bestå til verdens ende. Lad altid på min stol een findes af min æt, der mener dig min Gud, og disse skoler ret." Disse rytterskoler oprettede Frederik IV på ryttergodserne, der var dansk krongods og som omfattede 1/7 af landets bønderharkorn. En sådan tavle sad på enhver rytterskole, altså også på de tre i Allerød kommunes område: Sjælsmark, Kollerød og Uggeløse.

ning. I 1721 virkede lærernes opgave mere overskuelig: "Hand skal med ald Fliid lære Børnene Doct Luthers liden Catechismum, hvilken de bør vide Oord fra Oord at oplæse uden ad...". "Alle Børn i Skolen skal hand desforuden lære at læse inden i Bøger, som hand og til lige naar Forældrene det begierer bør informere dem i at skrive og regne, hvorfor Forældrene da bør betale ham for et Barn maanedlig Otte Skilling Danske til Skriv Materialer, men for Læsningen betales intet."

For os er det derimod naturligt, at

undervisningsmaterialerne er gratis i folkeskolen.

I dag gives der specialundervisning til "børn hvis udvikling kræver en særlig hensyn-tagen eller støtte" og alle-rede i 1721 havde man øje for dette problem: "Skolelæreren bør gøre Forskiæl imellem Børnenes Nemme, med hvilket een kand være bedre begavet end den anden, og derfor i kortere Tiid fatte det, som en anden maade have langt længere Tiid til at lære."

1993-loven gør et stort nummer ud af en regelmæssig bedømmelse af børnenes udbytte af undervisnin-

Rytterskolen i Uggeløse. Før 1900

gen, det man med et moderne udtryk kalder "evaluering".

Det fine ord i 1721 var "Catechisation", der var en overhøring, som foregik i kirken: "Om Søndagene og Hellig-Dagene samt Maanedes Bede-Dagene skulle Børnene møde Skolemesterne ved Kirken, og følges hand med dem i Kirken, og der forbliver indtil Prædiken og Catechisationen er ude...."

Ydermere kommer selve biskoppen på visitats mindst hvert tredje år. Ved den lejlighed skal han overhøre ungdommen, og "da skal skolemesteren med alle Børnene der søge hans Skole være tilstæde...

..Biskopen overhøre enhver i det de haver lærdt, hvorved Skolemesteren stedse kan være tilstæde...." - og det skulle han, fordi det også var en eksamen for ham: "Biscopen skal

have Magt, lydeligen at tilspørge ej allene Provsten, Præsten og Degnen, men end og den ganske Mee-nighed, om de noget paa Skolemesteren vide at sige, som om hand endten er forsømmelig i sit Embede eller uskikkelig i Liv og Levnet..." Biskoppen har endda magt til "uden videre Process ham at cassere." Skoleloven af 1993 omtaler ikke dette emne.

I dag fastsættes skoleåret til 200 skoledage om året, og loven sætter maximums- og minimumsgrænser for undervisningstiden.

Umiddelbart forekommer rytterskolernes regler lige så præcise: "Fra Paaske til Michaelis Dag (29. sept.) holder hand Skolen fra Klokken 7 til 11 om Formiddagen, samt fra Klokken 2 til Klokken 6 om Eftermiddagen, men fra Michaelis Dag

til Paaske fra Klokken 8 til Klokken 12 om Formiddagen, saaog fra Klokken 2 til Klokken 4 om Eftermiddagen."

Der er dog en ventil i dette stramme skema. For at forældrene kan få den nødvendige hjælp derhjemme af deres børn over 8 år, kan de holde dem hjemme skiftevis formiddag eller eftermiddag. En sådan selvtægt er næppe tilrådelig i dag.

I 1993-loven fastslår man frimodigt som en kendsgerning: "Elever og forældre samarbejder med skolen om at leve op til folkeskolens formål." I 1721 var skole/hjem samarbejdet ikke så problemløst:

"Skulle nogle af Børnene uden deres Forældres Videnskab og imod deres Vilie udeblive af Skolen, giver hand det forældrene tilkiende, som da med Riis straffer dennem, men holder Forældrene selv deres Børn modvilligen tilbage, bør hand sligt strax for Præsten at anmelde, som kalder deslige Forældre for sig og foreholder dennem saadan deris Forseelse....Kand Præsten med deslige Formaninger ej i Mindelighed formaae Forældrene at holde deres Børn flittig til Skole, angiver hand det uden ophold for Amtmanden som strax bør raade Bod derpå, og efter Sagens samt Omstændighedernes Beskaffenhed see Forældrene afstraffede, endten med Penge-Mulct eller Fængsel paa Vand og Brød eller ogsaa aabenbare Skrifte for den tredie Forseelse.

Mens undervisningspligten nu indtræder i det år, hvor barnet

fylder syv, så skulle enhver skolemester dengang sørge for, at "Børnene, saavel drenge som piger, naar ej før, da saasart de ere over fem Aar gamle, alle flitteligen søge Skolen."

Alle kommunens børn sikres i den nye skolelov undervisning i folkeskolen, og allerede i lovens formålsparagraf anvendes ordet ligeværd. I 1721 pålægges skolemesteren i rytterdistrikterne "med lige Fliid og Omhue at antage sig alle Børnene saavel den allerfattigste Inderstes som den Boemands der kan have noget til Beste thi hand bør ikke reflectere paa Forældrenes Tilstand og Formue, men hans eneste Øjemerke skal være, at faae de hannem anbetroede Børn, den ene saavel som den anden, forsvarligen underviste."

"Skulle der findes nogle Fattige forladte Fader og Moderløse Børn, som ingen Tilhold have, men lever af Almisse, bør hand antage sig dennem, og ikke mindre besørge deres end andres Undervisning."

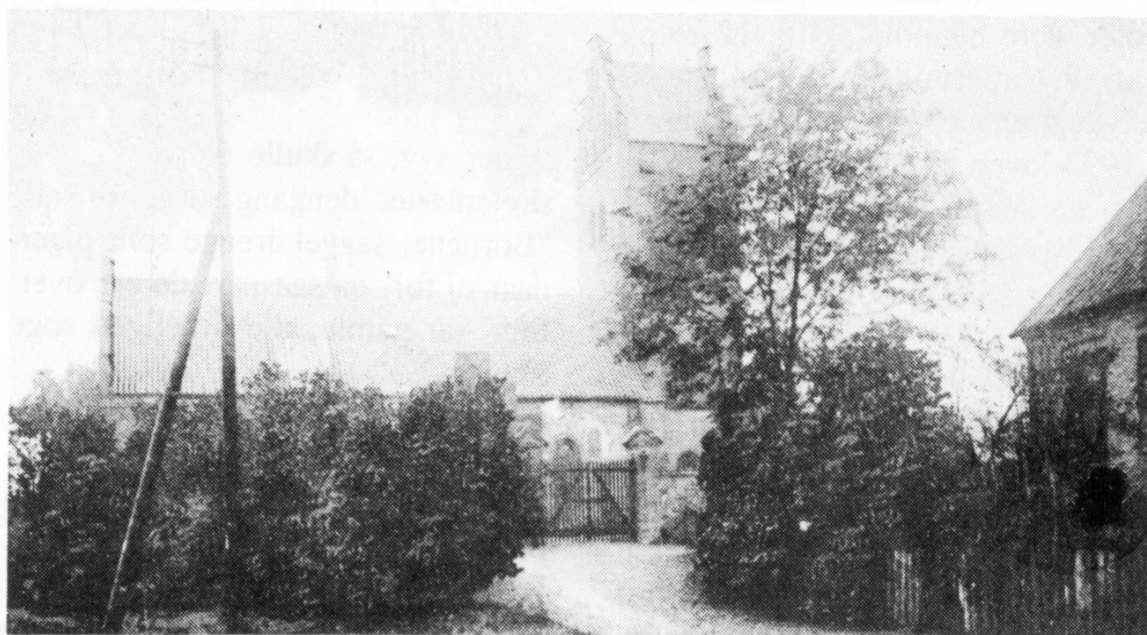
Max Jacobsen og Per Jørgensen

NYE, GAMLE POSTKORT

Arkivet har fornylig modtaget en samling meget velbevarede postkort

fra Lillerød og Blovstrød.

Flere af nærværende er ukendte som postkort, andre har vi kun i dårlige kopier, så vi benytter lejligheden til at præsentere nogle - helt uden anden sammenhæng end at de er aktuelle for arkivet:

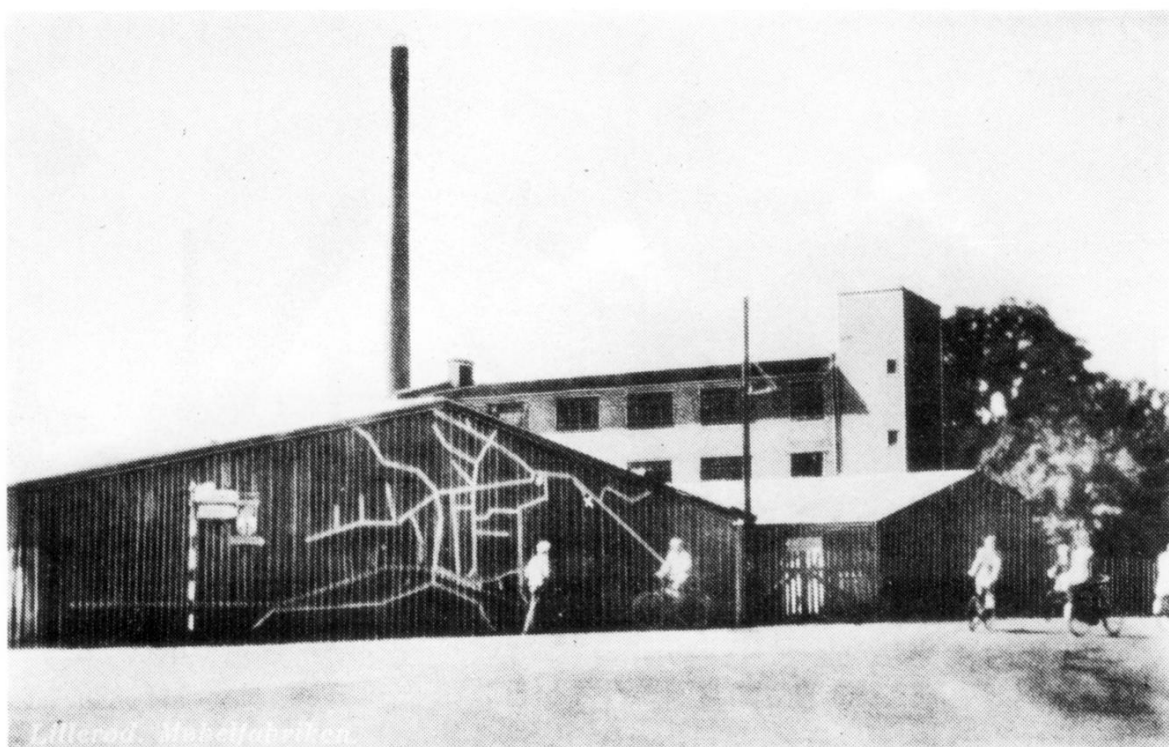
~ LILLERØD KIRKE OG SKOLE ~

Et dobbeltmotiv med Lillerød Kirke og den nybyggede skole fra 1910. Kortet er stemplet 1917 med et 5-øres frimærke.

Lillerød Skole set fra "bagsiden". I 1938 og 1944 udbyggede man den fløj, som var opført i 1910

Lillerød. Møbel-fabrikken.
Fritz Hansens Eftf.'s gavl mod Frederiksborgvej. På lagerbygningen havde fabrikken monteret et bykort over Lillerød. Området og administrationsbygningen indgår nu i Hovedbiblioteket. 1950'erne.

Købmand Løngaa's butik på Prins Valdemars Allé - nu Løngaa Byggemarked.

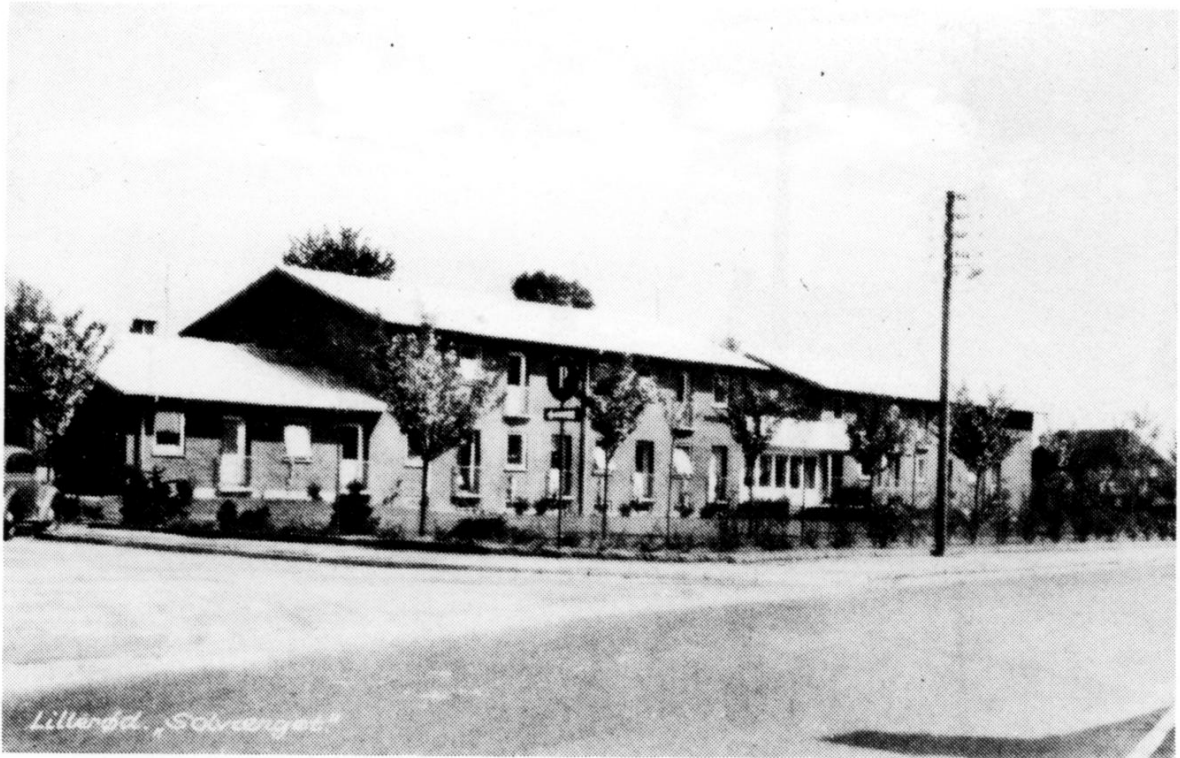
Dette er snedkerfirmaet Grum-Schwensens bygning på Prins Valdemars Allé - nu Allerød Vinhandel. 1950'erne.

Lindeallé i Lillerød i 1950'erne med dobbelthusene fra Lillerød Boligforening.

Brugsen i Lillerød lige efter opførelsen i 1914.

Lillerød, "Solvænget"

"Solvænget" opført 1953 som alderdomshjem for Lillerød kommune.

Blovstrød kommunekontor

Blovstrød kommunekontor på Kongevejen. En tidligere skovriderbolig, 1940-50.